

dria ser germànic — ags i b -al ant. *raka* 'rasclat', a -al ant. *rebhan* id i 'recollir amb un rasclat', esc ant. *raka* id —, que des del sentit de passar o recollir amb rasclat hauria pogut passar a 'recollir menudall, coses petites'; però el verb català s'acosta molt més a l'ar *raqq* 'tenir pietat d'algú, planye'l', i és versemblant que vingué d'aquest, si bé en català i occità pogué haver-hi combinació i suma d'aquest mot amb el germànic, i sobretot amb la maledicció bíblica *raca*' (< arameu *רָקָא* 'ximple', 'imbecilitat'). □ 1ª doc: *racar*, 1343; *recar*, 10 1853

«Si lo nostre cor no ns *racha* de peccat algú, que tingam en la voluntat», Eiximenis (*Art de ben morir, DAG*); «pregam vos --- que si per aventura lo rey d'Aragó --- ha laser ['té ocasió, reix', *lexèr* = *lleure*] 15 de fer tales foia la ciutat: que la tala, sol no us *rach* ['ni us dolgui la devastació, ni tan sols us requi'], quar nós vos prometem que totes tales, dapnages e greujes que d'assò haurets, vos esmenarem complidament», any 1343, missatge de Jaume III de Mallorca a la gent de Palma, quan desembarcà el Cerimoniós per expulsar-lo (*CoDoACA* xxix, 89), «Lo cortesà que té la bossa flaca, / lo donatiu en negun temps rebuja, / o, si u ha fet, tostemps lo cor li n *raca*, / per l'apetit, qu'és sec, i vol la pluja» en les cobles dels 25 poetes valencians Fenollar, Vinyoles i Castellví, darrer quart del S xv, i probablement són això les formes verbals *râca* i *râch*, catalogades en el diccionari de rims, de JMarc (318, 1015)

A l'Edat Mitjana és un mot poc freqüent, però modernament és amplament arrelat a tot el Princ i ross; a Bna mateix, encara que molts no l'usen, sempre l'he sentit, no sols als familiars i amics sinó a molta gent, i l'entén tothom, el derivat *recança* és, però, ben general Aquí hi he sentit sempre *řekè* en el present 35 Però *raca* única forma registrada pels primers lexicògrafs que recullen el mot (Belv, Lab) restà usat per gent de pertot, fins a les darreres generacions. En el Penedès li *raucava* 'li dolia' (*BDLC* x, 367) per encreuament amb *raure-li* 'tenir remordiment', vegeu 40 *RAURE*

Racar va usar quasi sempre Verdaguer, ja des dels seus primers escrits: «no'm *racan* les ales del poeta, ni la companyia dels pares y personas estimadas, si ---; sols me *raca* no haver cregut a V. quan me deya ---»; 45 «la mare --- a la fi de la vida --- mostrà no *recar*-li res del món sinó 'l no haver-hi fet més» (*e* àtona, per grafia irreflexiva), cartes de 1871 a MrnAguiló (*Epist* Casac i, 118, 98 10), a l'*Ail*, ja un cop en l'esborrall de 1867. «cada volta que poden del fanc y escuma traure / lo cap, cercan al hèroe, lluscos y pantejant, / y pensan, no ovirant-lo, que d'algun peix deu jaure / al ventre, y l'anegar-se ja par no 'ls *raca* tant» ix, 5d, vers canviat en l'altra versió; però en aquesta el mot és molt freqüent i sempre amb *a*: «no't *raque* a tu servir-los d'enterradora aixada», «li *raque* o no, ha de veure's girada de sotsobre» iv, 23a, 25c, en la versió de 1877 (s'observa que en altres versions posa *doldre* o *saber* greu, i que en l'ed de 1878 li canvien un cop 50 *raque* en *reque*, però en els autògrafs a pertot), «D'al-

tres cosetes se parlaren, / fins qu'en la església repicaren / --- / allavors sí que se desferen: / *raque* o no *raque*, se digueren / l'adéu, y prompte se perderen, / 55 carrer avall la noya, lo minyó bosc endins» (*Jovenivales*, ed. Pop. xxix, 209). Amb sentit pregnant 'saber greu que un no tingui': «los companys --- qual companyia és lo que més me *raca* d'aqueixa Babilònia [= Bna.] ---» carta de 1865 (*Epist* Verd., Casac. i, 28).

Més tard Mossèn Cinto mateix se serví de *reca* una vegada, però és perquè li convenia per la rima: «A l'home ingrát, a la font seca, / per dar a Déu, fins l'aygua 'ls *reca*' [*Jesús Infant*]. *Raca* deien, però, quasi tots en el S xix (incloent-hi els escr. més respectuosos amb l'ús ciutadà i parlat): «Alça l'espasa real, / bo i 15 cridant: *Santa Maria*! / Tots els cavallers s'aixequen, / més els *raca* l'investida. / — Vergonya, barons, vergonya!» Maragall (*L'Estimada de D Jaume, O C* i, 134); EmVilanova; Coromines «la Guia no me la miraré, perquè la vaig perdre pel camí, i ara em *racan* les 20 quatre pessetes» escriu als seus amics, desterrat a França (oct 1897) Val a dir que aviat degué deixar córrer aquest ús heretat dels vells, sotmetent-se al que s'havia generalitzat a Bna, perquè jo sempre li vaig sentir 25 *řekè*

No s'ha limitat això a Bna, car no sembla ser estrany ni a alguna localitat del cat occid (no l'he sentit en aquest dial). *řeká* i *řekáns* nota Arqués a les Borges Blanques (*BDLC* vi, 37). En tot cas no penséssim a veure-hi res d'originari: és evident que es tracta de la mateixa innovació d'analogia verbal que en *llença*, 30 *avença*, *neda*, *esguerra*, *xerra* (en la mateixa poesia citada de Verd hi ha *xarra que xarra, Jov*, 209).

Igual en el Ross: a la fi de la seva vida encara sentia jo de la boca de JSebPons «me *řákè* pujar tan amunt ..», quan provava d'incloure-lo a fer una anada pel Canigó (1960). «Tres sous per veure això, mai a ningú li *raca*! / Tothom, en se pussant, entra dins la barraca», Saisset (*Catal d R*, 142), que també el va 35 usar en variant prefixada: «Adobat com això, és pas guapa pobret! / Li *arraca* d'haver xapat la vesta blanca, / li *arraca* també l'aucellet aixurit / ---» (*Perpnyanengues*, 78).

Testimonis de la forma amb *é* amb possible autenticitat no recent, només en sé a la cançó popular, on hi ha l'una i l'altra: «a mi no 'm *raca* 'l morí - ni tampoc el ser cremada, / em *raca* la criatura - sé(r) filla de tan bon pare» ('em dol que morí amb mi un fill de tan bon pare com el meu seductor'), MilàF, *Romillo*, 258 30, «a mi no 'm *reca* 'l morí / ni 'l sé la mort afrentada» en la Cançó d'En Bac de Roda segons el *Romillo*, ed. 1853, però en la de 1882 ho esmena en *raca*, segons versió reco de Vallfogona (82B), i hi predomina la *é*. «a mi no 'm *reca* 'l morí, / --- sinó que'm 50 mati un vaylet, que no té cap fil de barba» (110.9, recollit per Verdaguer, parlant de fets del S. xvii); «M'han casat a Tarragona - no sé (pas) si hi viuré gayre; / an el surtí de Manresa - an en Valentí encontreva / --- / no'm *reca* (!) Manresa (no) - que n'hagi hagut de deixar-la / —No't *requi* Manresa, no, - qu'en 55 seràs ben regalada», 336C (versió sobre la qual, cf. el